

АВСТРІЙСЬКА МАЛА ПРОЗА ХХ СТОЛІТТЯ: ФЕНОМЕН МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ

Зроблена спроба розкрити сутність феномена мультикультурності австрійської малої прози крізь призму художнього досвіду Карла Еміля Францоza. В українській науці ця парадигма досі залишається недостатньо висвітленою. Функціональність ознак феномена мультикультурності розкривається на прикладі повісті „Німий” – знакового тексту у творчості К.Е.Францоza.

Ключові слова: австрійська література, проза Карла Еміля Францоza, мультикультурність, полікультурне середовище, пограниччя, колоніалізм, австрійсько-українські літературні взаємодії, національні образи.

Феномен мультикультурності як зрівноваженої й водночас полірівневої моделі розвитку, зокрема, духовних змагань різних народів і народностей у межах одного державного організму, не пунктирно, а органічно проступає з творчого доробку багатьох представників австрійського письменства ХХ століття. До них тією чи іншою мірою належать Петер Розеггер, Марі фон Ебнер-Ешенбах, Петер Альтенберг, Якоб Юліус Давід, Артур Шнітцлер, Карл Шенгерр, Густав Майрінк, Гуго фон Гофманнсталь, Штефан Цвайг, Егон Ервін Кіш, Франц Віктор Верфель, Йозеф Рот, Карл Гайнріх Ваггерл, Еден фон Горват, Ільзе Айхінгер. У творчості названих авторів явище мультикультурності, що знайшло своє відображення в конкретиці відібраного й творчо використаного життєвого матеріалу (приміром, художньо цілісні образи моравців у збірці оповідань „3 днів пізньої осені” (Aus Spätherbsttagen, 1901) М.Ебнер-Ешенбах), зумовлене неоднорідними чинниками. Однак відразу впадає в око той факт, що чи не всі вони є носіями художньої моделі, яка об’єктивно відтворила реалії доби Австро-Угорської монархії. У свою чергу, для неї був характерний, за формулюванням П. Рихла, диференційований код людської свідомості [3]. Попри уніфікацію певних соціокультурних сфер на користь панівних націй – німців та угорців, – тут поєднувалися різноманітні впливи, традиції, які охоплювали ідейно-емоційний зміст національних надбань у літературі та мистецтві українського, польського, чеського, словацького, словенського, хорватського, румунського народів.

Моделювання поліваріантного й водночас єдиного культурного простору на землях колишньої Австро-Угорщини зберігало свій відбиток у художніх пошуках австрійських письменників і після занепаду Наддунайської монархії. Тому питання мультикультурності як чинника міжлітературної взаємодії пов’язуємо, у першу чергу, з тими митцями, для яких „інтеркультурна компетенція” [6] є природною

ознакою з огляду на постійний контакт з іншомовним середовищем. Особливо цей чинник примітний під пером австрійських письменників як виокремлення багатозначності мотиву того чи іншого народу – українського (Йозеф Рот (1894–1939, Броди), Оскар Ян Таушинський (1914–1993, Жабокруки), Адам Зелінські (1929, Стрий), чеського (Оскар Єллінек (1886–1949, Брно), Карл Краус (1874–1936, Їчін), Райнер Марія Рільке (1875–1926, Прага), Франц Кафка (1883–1924, Прага), Франц Набл (1883–1974, Лаучін), Макс Брод (1884–1968, Прага), Людвіг Віндер (1889–1946, Шаффа), Франц Віктор Верфель (1890–1945, Прага), Георг Зайко (1892–1962, Зеештадтл (нині Ервеніце), болгарського (Еліас Канетті (1905–1994, Руцук (нині Русе), польського (Клаус Зандлер (1945–1984, Плагвітц (нині Плаковіце), сербського (Міло Дор (1923–2005, Будапешт), словенського (Флоріан Ліпуш (1937, Лобнік), хорватського (Боріс Буден (1956, Гарешніца), угорського (Еден фон Горват (1901–1938, Фіуме (нині Ріска). З-поміж німецькомовних творців малої прози максимально можливий вияв інтенсивності мультикультурності міститься у прозі Карла Еміля Францоza (1848–1904).

В українській філологічній науці життєвий і творчий шлях Карла Еміля Францоza репрезентований цілою низкою досліджень. Окрім Івана Франка, інтерес до його діяльності певною мірою виявляли письменники Ю. Федькович, М. Драгоманов, О. Маковей, О. Кобилянська, І. Нечуй-Левицький. З-поміж літературознавців виокремимо такі імена, як Т. Гаврилів, О. Дейч, М. Загірня, М. Занічковський, М. Зимомря, Ю. Михайлюк, М. Нагірний, Д. Наливайко, Я. Погребенник, С. Притолок, П. Рихло, Ф. Табак, Л. Цибенко. Упродовж ХХ ст. український читач мав також змогу тричі ознайомитися з перекладними інтерпретаціями роману К.Е. Францоza „Боротьба за право” та кількох повістей і оповідань. Йдеться про видання 1910 (переклад з російської мови М. Атаманюка), 1913 (переклад з німецької мови М. Загірньої) та 1982 (переклад з німецької мови Л. Горлача та Б. Савченка) років.

Мета статті полягає у спробі розкрити сутність феномена мультикультурності австрійської малої прози крізь призму художнього досвіду Карла Еміля Францоza.

Незважаючи на те, що Карл Еміль Францоз належав до плеяди майстрів австрійської та німецької літератур останньої третини ХІХ століття, а все ж вплив його кращих творів слід проектувати і на мистецькі пошуки австрійських новелістів першої половини ХХ століття (М. Ебнер-Ешенбах, П. Розеггер, А. Полгар, Й. Рот, А. Шнітцлер). Закроєна тема видається предметною крізь призму її осмислення в аспекті типологічного зіставлення творчості К.Е. Францоza з прозовими зразками І. Франка. Аналогічне зіставлення зберігає, на нашу думку, постійну актуальність попри його відстань у часі. Безпосередньої злободенності вона набуває на рівні прочитання події: 25 жовтня 2008 року минула 160-та річниця від дня народження К.Е. Францоza, автора роману „Боротьба за право”, написаного у 1880-

1881 рр. і вперше опублікованого 1882 р. Ідеться передусім про розкриття спільного й протилежного у світосприйнятті митців, акцентуючи увагу на сполучі морально-естетичних вартостей у контексті наступності літературної традиції. Ця традиція позначена досвідом К.Е. Францоza як творця „Трагічних новел” (1886), з одного боку, та І. Франка як автора „Галицьких образків” (1897) – з іншого.

Між художніми світами К.Е. Францоza та І. Франка існує органічний зв'язок. Адже інтегральною складовою в обох майстрів прози поставало життя людини в полікультурному середовищі на українських етнічних землях, які впродовж віків творили своєрідний „Grenzraum” – порубіжний терен, що в'язав різні державні організми. Згадане поняття розглядається у пов'язі з конкретними іменами та фактами у праці Тані Ланге, Йорґа Шенерта та Петера Варґи щодо монопроблеми „Література та культура на пограниччі”, що вийшла друком 2002 року у Франкфурті-на-Майні [8]. Автори видання окреслили парадигму зображення життєвих колізій у пограничному просторі на матеріалі творчих здобутків письменників єврейського походження (Авґусте Гаушнер, Арнольд Цвайґ, Вільма фон Вукеліч, Маша Калеко). Названа позиція увиразнює стрижневу тезу: залежно від конкретно-історичних чинників та їхнього естетичного осмислення кордони (у нашому розумінні *територіальні та ментальні*. – І.З.) виконують функції розмежування, інтегрування або ж єднання. До речі, у студії „Галичина як пограниччя у прозі Карла Е. Францоza”, що належить перу Йорґа Шенерта, професора Гамбурзького університету, відомого дослідника німецького літературного процесу, розгорнута розмова про сприйняття Францоzом Галичини як своєрідного осердя його художніх зацікавлень.

Карл Еміль Францоз належить до тих австрійських письменників, які вбачали своє покликання художньо творити таку хроніку життя, де чільне місце посідає внутрішня одухотвореність почуттів людини. Тому його творчість не містить моделі критичного відмежування, коли мовиться про соціальні, національні кривди українського народу. „Боротьба за право”, „Німий”, „Повстання у Воловцях”, „Війт із Білої”, „Базарний день у Барнові”, „Біля гробу”, „З напів-Азії”, „Від Дону до Дунаю” – особливо вагомі різножанрові зразки митця щодо характеристики австрійсько-українських міжлітературних взаємодій. У цьому зв'язку не викликає сумнівів слушність твердження Дмитра Наливайка, який наголошує: „...твори австрійського письменника перегукуються з творами українських письменників-реалістів кінця ХІХ – початку ХХ ст. про галицьке село, творами Франка й Кобилянської, Стефаника й Черемшини” [2, с. 13]. Підкреслимо: вирішальну роль у формуванні ціннісно-орієнтаційних суджень про сутність міжнаціонального діалогу та інтеркультурних контактів з боку К.Е. Францоza відіграли деталі біографічного характеру, що спричинили активне сприйняття дійсності уродженцем міста Чортків галицького Поділля. Самобутня атмосфера країни Австро-Угорської монархії, де, хоч і не завжди гармонійно, але природно співіснували

носії українського, польського, німецького, румунського, ромського та єврейського народів, сформувала потужний заряд духовності, що став оригінальним джерелом генетичного фонду образів у його творах. На цей факт справедливо вказується у передмові до прозової збірки К.Е. Францоza „Галицькі оповідання” (Берлін-Ваймар, 1980): „...спершу він (К.Е. Францоз. – І.З.) став журналістом, мандрівним письменником і, зрештою, одним з кращих майстрів опису того пригодницького, вже майже екзотичного світу, який він сам називав „напів-Азією”. Життя тамтешніх народів, які належали до різних мовних і релігійних громад, все більше захоплювало його, що й віднайшло свій відбиток у романах і журнальних статтях, фейлетонах, новелах і „культурних образках”. Ґрунтовні знання географічних та історичних фактів були тісно пов’язані з глибоким людяним співчуттям до страдників і зневажених” [7, с. 1]. Безумовно, автор оповідання „Мандрівка за долею” (1885) збагатив австрійське письменство не тільки оригінальними сюжетними ходами, мотивами, але й принципово новим художнім матеріалом. Йдеться, власне, про невідомі досі тут колорит, своєрідність зображення пейзажу, типів, характерів. І все це – на рівні тонкої мистецької рефлексії, зумовленої особистим життєвим досвідом.

Як К.Е. Францоз, так і І. Франко намагалися всебічно розв’язати питання щодо „права жити”, яке стосувалося представників різних народів [1, с. 53]. Вони осмислювати цей процес зі зримою тактовністю, закоріненою на розумінні історичного та культурного тла. Толерантність – це той критерій, що набув норми у їхніх творах, присвячених відображенню життя в Галичині. Звідси – увиразнення спільності засад письменників, якщо говорити про взаємодію, а ширше – взаємозбагачення традицій шляхом рецепції та їхнього поширення у країнах Західної Європи. Орієнтиром для реципієнта постають мірила прояву внутрішніх і зовнішніх функцій сприйняття за минулих епох у типологічних зіставленнях і паралелях. Слід відзначити: літературні та публіцистичні твори І. Франка та К.Е. Францоza увійшли у свідомість громадськості Австрії, Німеччини та України фактично одночасно. Значною мірою витоки знайомства німецької критики з творчістю Івана Франка пов’язуються саме з ім’ям Карла Еміля Францоza. Так, у праці „Література українців”, що побачила світ 1889 року в Берліні, австрійський літератор дав високу оцінку його художнім здобуткам, зокрема повісті „*Voas constrictor*”. Зауважимо: ця студія послужила конкретизованим поштовхом для пошвавлення зацікавлень із боку західноєвропейських учених долею українського народу, його мовою, історією, культурою загалом. Натомість у статті „Метод і задача історії літератури” (1890) І. Франко ставить постать К.Е. Францоza у справі популяризації духовних змагань українського народу в один ряд, зокрема, з французьким філологом Емілем Дюраном: „...могло би здаватися дивним, що властиво знаходять наші, а то й чужі дослідники і публіка інтересного в тій літературі, що так нею займаються. А що заняття се є справді живе,

на се маємо багато доказів, то назвемо тут статті... французькі (Emile Durand...), англійські, німецькі (Францоza, „Vom Don zur Donau”)...” [4, с. 56–57]. Процитовані слова одного з найвизначніших духовних провідників України дають можливість збагнути атмосферу регульованих дій, на яку припадає діяльність обох авторів. Тому й закономірно, що їхня творчість чітко характеризується активним процесом взаємовпливу й взаємозбагачення різномовних літератур.

Самобутність духовних змагань українського та єврейського народів, розмаїтість фольклорного арсеналу, його національний колорит, стильові позиції – ось те осердя, яке віднайшло вдячний ґрунт у творчості Карла Еміля Францоza. Проте він у дусі свого часу й рівня розвитку історичної науки про етноси, народи і нації не спромігся – на відміну від Івана Франка – побачити саме в *українстві* осібної суб’єктної величини. Увиразнене твердження ілюструє, зокрема, його повість „Німий” (Der Stumme, 1866).

Твір К.Е.Францоza „Німий” оригінальний як за проблематикою зображення, так і за жанровою структурою. Тут майстерно поєднані елементи дидактизму, соціально-психологічного, символіко-фантастичного наративу. Автор широко використовує мотиви фольклору, притчі, міфу, а також легенди, насамперед про приреченого на вічне блукання по світу Агасфера – „Вічного жида”. Впадає в око втручання письменника в тканину тексту у формі іронічного коментарю конкретної ситуації. Нерідко він покпинює над епізодом, уводячи в контекст несподівані сентенції: „Який єврей? – запитав я. – Яке саме він мав ім’я, достотно не знаю, здається, Мошко. Але й байдуже це, адже тисячоліття минули відтоді, як його так звали; нині звать його люди інакше, а як саме, то зроду не міг зміркувати. – Агасфер! – зарадив я. – ...Скажи, пане, скажи-но мені на твій розсуд, ти ж оповідав мені, що багато мандрував, чи ти його, може, десь перестрів? – Ні! – А чи справді ні? – Я знову-таки запевнив його. Авжеж, тісно межують у житті жахливе й комічне...” [7, с. 39]. Звісно, відповідне моделювання художньої реальності передбачає розширення жанрових меж твору. Повість „Німий” – не виняток. Вона має точки сходження з жанрами малої прози, зокрема містить риси притчеподібності та казковості. При цьому така жанрова модифікація служить К.Е. Францозу для вираження індивідуального письма, що виливається в самобутнє явище. Ось ілюстрація: „Раптом, посередині плину оповіді, старий зупинився. – Чи ти віриш мені? – різко запитав він. – Запитую, бо звучить воно все, ніби казка. – Далєбі. – відповів я. – Випадок... – Жодна випадковість! – запально перехопив він слово. – Випадковостей на землі не буває, затям собі; ти ще юнак, то ж пізнаєш ще страждання та й гріхів наберешся. Не буває! Наше єство є тим, що визначає нам долю, а в мого батька творило її вродливе обличчя й весела вдача. *Але чому ж Господь наділяє ними одних, а інших – обділяє?*” [7, с. 43]. Чи не міститься в цих рядках закодоване вболівання за долю державотворчих і недержавотворчих етносів? Очевидно, що відповідь на нього – з боку обізнаного з реаліями такої моделі

реципієнта – могла б бути ствердною. Адже загальне спрямування творів К.Е. Францоza, які містять художньо-інформаційний матеріал про Галичину та її жителів у світлі фольклорних джерел, було не тільки позитивним, але й прихильним. У цьому аспекті напрошується порівняння з доробком Йоганна Покорного, зnanого в німецькомовній літературі як Ганс Вебер-Лутков (1861–1931). Згаданий австрійський письменник свідомо акцентував, зокрема у творах „Дрімачі душі” (Schlummernde Seelen, 1900) та „Чорна Мадонна. Історії з Малоросії” (Die schwarze Madonna. Geschichten aus Kleinarussland, 1901), на таких негативних рисах „малоросів”, як надмірна сумирність, догідливість, улесливість, що постають проявом конформізму. Важливою видається деталь: автор названих позицій двічі – 10 січня 1900 р. та 16 березня 1901 р. – листовно звертався до Івана Франка з проханням відгукнутися на його збірки новел „в одній з малоруських газет” [10, с. 59; 11, с. 61]. Своєрідною відповіддю на це епістолярне звернення була критична згадка про Г.Вебера-Луткова у статті „Французькі повісті Семена Земляка” (1903): „Сей панок, що називається поправді Покорни, син колишнього галицького урядника, був у своїм дитинстві декілька разів у галицьких селах, бачив селян крізь вікна свого покою і взявся також малювати галицьких селян, навіть спеціально русинів, не маючи ніякісінького поняття про їх життя, звичаї, мову і спосіб думання. Він знає лиш одне, що се люди дуже бідні і мусять бути напівдикі – і відповідно до сього й малює їх як „Schlummernde Seelen”, а напавду як якихось готтентотів або ботокудів” [5, с. 396].

Аналіз творчих змагань Карла Еміля Францоza, у тім числі твору „Німії”, дає можливість констатувати: його художня парадигма Галичини, а ширше – українців, концептуально спирається на народнопоетичне бачення подій у пов’язі з добрим знанням мови, традицій, вірувань, способу життя етнічного населення. Така конфігурація матеріалу не має умовного характеру, бо закріплена трансформацією досвіду, набутого на різних етапах життя: дитинство у Чорткові, а відтак – навчання в Чернівецькій гімназії, студії в університетах Відня та Граца, робота кореспондентом німецькомовних газет і журналів Відня та Будапешта. Тому на сторінках його повістей та оповідань більше внутрішньої переконаності, закросної на точних образах, метафорах, психологічно аргументованих портретах героїв, аніж, скажімо, у Г. Вебера-Луткова. Однак К.Е. Францоз своїм доробком обстоював позицію природної, поступової інтеграції як етнічних українців, так і євреїв Галичини у німецькомовний культурний простір. Ідеться тут значною мірою про чинник перетворень переконань, джерела яких – у родинному вихованні [12, с. 37]. Упродовж усього життя стрижневими для письменника полишалися гуманістичні ідеали батька Гайнріха Францоza (1808–1858) та особливе захоплення німецькою культурою. Водночас він завжди усвідомлював свою приналежність до єврейського народу, що знайшло свій відбиток у таких творах, як „Євреї Барнова” (1877), „Мошко з Парми” (1880), „Штетл на Сході” (1883), „Юдіт Трахтенберг” (1890),

„Лайб Вайнахтскухен та його дитя” (1896) та ін. Наголошуємо на цих фактах, бо вони суттєвим чином визначили напрям розвитку творчих настанов Францоza-митця.

За кожним митцем неминуче стоїть категорія часу, на тлі якого йому судилося творити. Адже існує *конкретна* або ж *абстрактна* взаємодія явищ і подій, які творять циклічну повторюваність. Щоб об'єктивно збагнути цю зумовленість у творчості К.Е. Францоza, цілком обґрунтованою видається тут розлога цитата із загалом фундаментальної праці „Габсбурзький міф у сучасній австрійській літературі” Клаудіо Маґріса (1939). У дослідженні, яке вперше побачило світ 1965 року, відомий італійський учений, письменник та перекладач стверджує: „Гідний уваги вклад у літературу, позначений певними характерними особливостями, привнесли автори зі східних земель імперії, на яких найбільш виразно проявлялися суперечливості австрійсько-угорської монархії. Галичина та Лодомерія, Буковина та Трансільванія – всі ці віддалені провінції на російському та румунському кордонах, які несли пам'ять про звичаї та німецьку колонізацію за часів правління Марії Терезії, долучилися до габсбурзької мозаїки національної та локальної літератури самобутнім звучанням. У цих – *російських* (курсив наш. – І.З.) за культурними і расовими ознаками – східних краях, які Францоз називав „напів-Азією”, винятково інтенсивним було намагання пробудити всеохоплюючий австрійський патріотизм з урахуванням місцевих особливостей. Так, саме *азіатський* (курсив наш – І.З.) характер, який вельми віддалений від німецької культури, у певному сенсі перетворює ці землі в типово габсбурзькі терени, які, отже, були пов'язані з Дунайською монархією етично-культурними, наднаціональними ідеалами... Міф Австрії як посередника між Сходом і Заходом віднайшов у цих таємничих, віддалених краях свою духовну батьківщину” [9, с. 188-189]. Звісна річ, погоджуємося не з усіма оцінками літературознавця, приміром, коли йдеться про приписування етнічним українцям абстрактного російського чи то азіатського характеру (зауважимо: останнє видання названої книжки датоване 2000 роком, де також збережені аналогічні судження). Проте слова К. Маґріса вдало відтворюють загальну атмосферу, що панувала в Галичині другої половини ХІХ століття. Її відображення міститься і в повісті „Німий” К.Е. Францоza, який вбачав своє завдання в культурному посередництві між світами Сходу та Заходу. Тому рівень самовиявлення образу Георга Гардера, сина австрійського урядника, прочитуємо як „Alter ego” автора. Цей герой виконує умовну роль колоніста (*свій*). Натомість „Німому” – відторгненому громадою за вбивство брата Маткові Барленковичу, – відведено місце „колонізованого” (*інший*). Якщо Матко (власне, як і решта представників автохтонного населення) є носієм архетипних уявлень, міфологічних і демонологічних паралелей, обрядових і звичаєвих традицій гуцулів і подолян, то Георг Гардер – це ідеалізований тип освіченого поселенця. Останній відкрито й водночас критично

сприймає невідоме, наполегливо досліджуючи спосіб життя карпатських горян. При цьому впадає в око, що автор не робить акценту на національній приналежності героїв. Таким чином, тільки той читач, який добре знається на реаліях Західної України, здатен впорядкувати їх за етнічною ознакою. Окрім цього, індивідуалізоване зображення жіночих та чоловічих постатей додатково підкреслює авторську концепцію. Так, жіночі образи переважно позначені такими рисами, як простосердя, безпосередність, щирість, вродливість (Бабуся, Тіана). У свою чергу, чоловіки постають запальними, нестримними, непохитними у своїх намірах (Северко, Тодор, Гаврило). Ці паралелі проступають у розкритті письменником зображуваних психічних переживань, „філософії” вини і кари, спричиняючи ефект конкретного співпереживання, а відтак – сприйняття духу трансцендентних вартостей.

Художні здобутки минулого можуть і повинні стати активним чинником естетичного пізнання світу, а звідси – збагачення духовного життя наступних поколінь. Тому нової ваги набуває постановка багатьох оцінок щодо зіставлення функціональних явищ, взаємодії літературних систем споріднених і неспоріднених народів. Світоглядна філософсько-естетична еволюція творчості Карла Еміля Францоza як творця роману „Боротьба за право” була складною й суперечливою. Проте її осердя заґрунтоване на кращих традиціях німецькомовної та української культури щодо віддзеркалення розвитку суспільства в іманентній єдності з його епохою (*Zeitgeist*), одним із визначних представників якої був Іван Франко. Саме з іменами К.Е. Францоza та І. Франка органічно пов’язується цілісний етап поживлення австрійсько-українських і українсько-австрійських культурних взаємодій кінця ХІХ – початку ХХ століття, а відтак – потвердження дієвості феномена мультикультурності у стилістиці австрійської малої прози ХХ століття.

1. *Зимомря М.* Карл-Еміль Францоз у контексті українсько-німецько-єврейських культурних взаємодій на зламі ХІХ ст. // *Єврейська історія та культура в країнах Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць.* – К., 1998. – С. 52-55.
2. *Наливайко Д.* Українська тема в творчості К.-Е. Францоza // *Францоз К.-Е. За правду: Роман, повість, оповідання / Пер. з нім.; прим. М. Зимомрі.* – Ужгород: Карпати, 1982. – С. 5-20.
3. *Рихло П.* Шібболет. Пошуки єврейської ідентичності в німецькомовній поезії Буковини: Наукова монографія. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. – 304 с.
4. *Франко І.* Метод і задача історії літератури // *Іван Франко. Вибрані твори: У 3 т. Т. 3: Літературознавство, публіцистика / Ред. колегія: В. Скотний та ін.; упор. О. Баган.* – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 53–59.

5. Франко І. Французькі повісті Семена Земляка // Іван Франко. Зібрання творів: у 50 т. – Т. 34. Літературно-критичні праці (1902 – 1905). – К.: Наук. думка, 1981. – С. 395-405.
6. *Bolten J.* Interkulturowa kompetencja / Przekład z języka niemieckiego i wprowadzenie B. Andrzejewskiego. – Poznań, 2006. – 184 s.
7. *Franzos K.E.* Galizische Erzählungen. – Berlin-Weimar: Aufbau-Verlag, 1980. – 270 S.
8. *Lange T., Schönert J., Varga P.* Literatur und Kultur in Grenzräumen / Hrsg. von M.Orosz. – Frankfurt/M.-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien, 2002. – 159 S.
9. *Magris C.* Der habsburgische Mythos in der modernen österreichischen Literatur / Claudio Magris. – Wien : Paul Zsolnay Verlag, 2000. – 414 S.
10. *Weber-Lutkow H.* Лист до І.Франка від 10 січня 1900 р. // ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1638. – С. 59-60.
11. *Weber-Lutkow H.* Лист до І.Франка від 16 березня 1901 р. – ІЛ. – Ф. 3. – Од. зб. 1638. – С. 61-62.
12. *Zymomrja M.* K.E.Franzos und sein Aufsatz über Taras Ševčenko // Mykola Zymomrja. Deutschland und Ukraine: durch die Abrissee zur Wechselseitigkeit von Kulturen. – Fürth/Bayern: Flacius Verlag, 1999. – S. 36-43.

Summary

The article is devoted to the essence of the multicultural phenomenon in the Austrian short stories through the prism of the creative experience of Karl Emil Franzos. In Ukrainian humanitarian science this paradigm is very weak point. Functionality of this phenomenon we can see in the Franzos' text "Der Stumme" (Dumb). The Austrian writer pictures in this work the life and manners of the races of Galicia.

Key words: Austrian literature, prose of Karl Emil Franzos, multiculturalism, multicultural society, frontier zone, colonialism, Austrian-Ukrainian literary dialogue, national images.

Стаття надійшла до редколегії 13.11.2008